

Διάγνωση και Αξιολόγηση Μαθησιακών Δυσκολιών

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η αξιολόγηση των Μαθησιακών Δυσκολιών (Μ.Δ.) είναι η βασική αρχή της θεραπευτικής παρέμβασης. Ο ειδικός που θα ασχοληθεί με την αξιολόγηση έχει ως στόχο να αξιολογήσει τις δυνατότητες του παιδιού και να εντοπίσει τις δυσκολίες ώστε να επιλέξει το κατάλληλο θεραπευτικό πρόγραμμα. Επίσης ο εντοπισμός των δυσκολιών διευκολύνει τον καθορισμό των εκπαιδευτικών στόχων.

Το παρών άρθρο έχει ως σκοπό να περιγράψει την διαδικασία της αξιολόγησης. Ο εργοθεραπευτής έχει ενεργό ρόλο στην διαδικασία, αφού αξιολογεί τις δεξιότητες και τους τομείς όπου υπολείπεται το παιδί και στη συνέχεια με τον ειδικό παιδαγωγό, τον λογοθεραπευτή, και γενικότερα την διεπιστημονική ομάδα θα σχεδιάσουν το πρόγραμμα της θεραπευτικής παρέμβασης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αξιολόγηση είναι ένα από τα βασικά στοιχεία της όλης διαδικασίας εφαρμογής, ενός εκπαιδευτικού προγράμματος. Αποτελεί το μέσο ανατροφοδότησης της διαδικασίας, αφού πληροφορεί για την επιτυχία ή αποτυχία των μεθόδων επίτευξης των μαθησιακών στόχων και την αποτελεσματικότητα των ακολουθούμενων στρατηγικών (M. Shipton, 1979). Σύμφωνα με τον D. Hopkins η αξιολόγηση πρέπει να θεωρείται ως ένα σύστημα που βοηθά τον εκπαιδευτικό να ελέγχει καλύτερα τη διδακτική του πρακτική και να κινείται προς την κατεύθυνση της βελτίωσής της.

Είναι μάλλον προφανές ότι η διαδικασία αξιολόγησης δεν μπορεί να απομονωθεί από την όλη εκπαιδευτική (διδακτική) διαδικασία. Ειδικά στην περίπτωση των μαθητών με Μαθησιακές Δυσκολίες, χρειαζόμαστε αρχικά έγκυρη διάγνωση και περιγραφή των δυσκολιών, προκειμένου να εντοπίσουμε τις συγκεκριμένες δυσκολίες των μαθητών, να καθορίσουμε τους στόχους της παρέμβασης και να σχεδιάσουμε το κατάλληλο πρόγραμμα. Η αξιολόγηση θα πρέπει, επίσης, να είναι συνεχής, καθ' όλη τη διάρκεια της παρέμβασης, για να ελέγχουμε τον σχεδιασμό του προγράμματος και το αν πετυχαίνουμε τους στόχους και υποστόχους μας. Πέρα από την τελική αξιολόγηση, η οποία θα εκτιμήσει την αποτελεσματικότητα του προγράμματος, θα χρειαστεί και επαναληπτική αξιολόγηση μετά από κάποιο διάστημα (follow-up) για να διαπιστώσουμε τη μοιρότητα των αποτελεσμάτων της παρέμβασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η ψυχοπαιδαγωγική διαγνωστική αξιολόγηση αποτελεί την πιο σπουδαία φάση στη διαδικασία για τον προσδιορισμό, τη διάγνωση και την αντιμετώπιση των δυσκολιών που παρουσιάζονται στο μαθητή στην προσπάθειά του να μάθει γράμματα. Η σωστή, αναλυτική και έγκαιρη διάγνωση των μαθησιακών δυσκολιών κρίνεται απαραίτητη, γιατί θα μας οδηγήσει στην κατάρτιση κάποιου θεραπευτικού προγράμματος.

Η ψυχοπαιδαγωγική διαγνωστική αξιολόγηση των μαθησιακών δυσκολιών που αντιμετωπίζει ένας μαθητής στη σχολική ηλικία συνήθως περιλαμβάνει:

α) Την ψυχολογική διαγνωστική αξιολόγηση, η οποία γίνεται με την ευθύνη εξειδικευμένων (σχολικών) ψυχολόγων και περιλαμβάνει στοιχεία που έχουν σχέση με την ψυχολογική συγκρότηση του παιδιού (π.χ. τη νοημοσύνη, την αντίληψη, τη μνήμη, τη γλώσσα, τη σκέψη, την προσωπικότητα, την προσοχή, το οικογενειακό περιβάλλον, το πολιτισμικό περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγαλώνει και διαμορφώνει την προσωπικότητά του κ.ά.), καθώς και στοιχεία που έχουν σχέση με δεξιότητες (π.χ. η ανάγνωση, η γραφή, η ορθογραφία, η μαθηματική ικανότητα κ.ά.). Στην ψυχολογική αξιολόγηση χρησιμοποιούνται κυρίως τα σταθμισμένα κριτήρια (τεστ) και η συνέντευξη του παιδιού και των γονιών του.

β) Την εκπαιδευτική διαγνωστική αξιολόγηση, η οποία γίνεται από τον ειδικά εκπαιδευμένο δάσκαλο μέσα στη σχολική τάξη. Η αξιολόγηση στηρίζεται στις ειδικές γνώσεις που πρέπει να έχει ο δάσκαλος για την αξιολόγηση και στη χρήση κατάλληλων κριτηρίων ή τεστ αξιολόγησης. Τα βασικά χαρακτηριστικά ενός καλού τεστ για σωστή αξιολόγηση είναι η εγκυρότητα, η αξιοπιστία και η στάθμιση.

Η διάγνωση των μαθησιακών δυσκολιών πρέπει να γίνεται όσο το δυνατό πιο σύντομα, πριν αρχίσει το παιδί τη φοίτησή του στο σχολείο, για να του παρασχεθεί έγκαιρα η κατάλληλη αγωγή. Η κατάλληλη ηλικία για να αρχίσει η παιδαγωγική αρωγή είναι η προσχολική ηλικία, αλλά τα μέτρα στήριξης πρέπει να συνεχιστούν και μετά την είσοδο του παιδιού στο δημοτικό σχολείο, ώστε να μπορέσει απρόσκοπτα να ενσωματωθεί όσο το δυνατό καλύτερα, χωρίς προβλήματα, στο σχολικό σύνολο (Δενάκη Αγάπη 2004).

1.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Βασικές αρχές που θεωρείται απαραίτητο να εφαρμόζονται από το δάσκαλο της τάξης για να ξεπεραστούν τυχόν μαθησιακές δυσκολίες και για την επιτυχία της μαθησιακής διαδικασίας είναι συνοπτικά οι εξής:

- Η αρχή της επανάληψης και της άσκησης.
- Η αρχή της γενίκευσης, της εμπέδωσης, της αναπλήρωσης, της συναισθηματικής αξιοποίησης, της κοινωνικοποίησης, της εργατικότητας, της μάθησης μέσα από τη παιγνιώδη διδασκαλία, της δραματοποίησης.
- Η αρχή της απλοποίησης και της συστηματοποίησης της εργασίας με βοήθεια σε καθημερινή βάση στις σχολικές εργασίες.
- Η ενθάρρυνση για συμμετοχή σε δραστηριότητες, στις οποίες είναι ιδιαίτερα ικανό, για να αντισταθμίζει τις μαθησιακές του δυσκολίες, τονώνοντας το ηθικό και την αυτοπεποίθησή του.
- Οι εργασίες που του ανατίθενται να μην είναι μεγάλες, για να μην το κουράζουν και προκαλούν άγχος και δυσθυμία.
- Η ενθάρρυνση του παιδιού σε κάθε προσπάθεια που κάνει, ο έπαινος και κάθε είδους αμοιβή που είναι εφικτή.
- Η αρχή της εποπτείας και της παροχής πλούσιου εποπτικού υλικού και χρήση σύγχρονων οπτικοακουστικών μέσων διδασκαλίας (ηλεκτρονικοί υπολογιστές, βίντεο, μαγνητοσκόπιο, μαγνητόφωνο, κ.ά.) για εμπέδωση της μάθησης.
- Η ποικιλία και το βάθος εμπειριών στο άμεσο περιβάλλον (εκδρομές, επισκέψεις σε μουσεία, σε παιδικά πάρκα, καθη-

μερινές ομαδικές δραστηριότητες κτλ.).

- Η αρχή της οργάνωσης της τάξης που ιδιαίτερα τονίζει και η παιδαγωγική της Μ. Montessori.
- Η αρχή της βίωσης και της αυτοδιόρθωσης μέσα από την πρακτική ενασχόληση με τα πράγματα, ώστε να αποφεύγεται η παρακώλυση της μάθησης.
- Η συνεργασία με τους γονείς του παιδιού και η ενημέρωσή τους για το "τι κάνει ο δάσκαλος στο σχολείο". Ο εκπαιδευτικός και οι γονείς μπορεί να βοηθήσουν ο ένας τον άλλο για να ανακαλύψουν τρόπους για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών του παιδιού.
- Επιπλέον, κρίνεται απαραίτητο για την καλύτερη και πιο ολοκληρωμένη διάγνωση και αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών να συνεργάζεται ο εκπαιδευτικός με άλλους ειδικούς (ψυχολόγο, γιατρό, λογοθεραπευτή, κοινωνικό λειτουργό, κ.ά.). (Ζεργιώτης, <http://www.eduportal.gr>)

Αξιολόγηση μαθησιακών δυσκολιών είναι, επομένως, μια συστηματική διαδικασία συγκέντρωσης πληροφοριών για ένα παιδί το οποίο εμφανίζει αδυναμίες, και διαπιστωμένα η επίδοσή του υπολείπεται από αυτή των συνομηλίκων του, αφού το παιδί αυτό διαπιστωμένα αδυνατεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του σχολείου όπου φοιτά. Η αξιολόγηση αυτή πρέπει να εξετάζει πιο συγκεκριμένα:

α) αν οι δυσκολίες του παιδιού στη μάθηση, αλλά και στην κοινωνική του ίσως προσαρμογή, οφείλονται σε κάποια ειδική εκπαιδευτική ανάγκη

β) αν το παιδί χρειάζεται ειδική αγωγή και

γ) ποιος είναι ο πιο ενδεδειγμένος τύπος εκπαίδευσης (Rivera, D. & Smith, D., 1997).

Η αξιολόγηση χρησιμοποιείται για να αποσαφηνίσει όψεις της πραγματικής κατάστασης του παιδιού σε ό,τι αφορά την ικανότητά του να μαθαίνει, με σκοπό να βρεθούν τρόποι για αποτελεσματικότερη διορθωτική παρέμβαση και υποστήριξή του στη μαθησιακή του πορεία στο σχολείο.

Η αξιολόγηση πρέπει να εξετάζει συγκεκριμένα:

α) αν οι δυσκολίες του παιδιού στη μάθηση, αλλά και στην κοινωνική του ίσως προσαρμογή, οφείλονται σε κάποια ειδική εκπαιδευτική ανάγκη.

β) αν το παιδί χρειάζεται ειδική αγωγή και

γ) ποιος είναι ο πιο ενδεδειγμένος τύπος εκπαίδευσης

η αξιολόγηση γίνεται μέσα από ειδικά τεστ όπως το Αθηνά τα οποία αξιολογούν τους παρακάτω τομείς γνωστικών δεξιοτήτων:

I. Νοητική ικανότητα

1. *Γλωσσικές αναλογίες
2. Αντιγραφή σχημάτων
3. *Λεξιλόγιο

II. Μνήμη Ακολουθιών

4. *Μνήμη αριθμών - *Κοινές ακολουθίες (Συμπληρωματική)
5. Μνήμη εικόνων
6. Μνήμη σχημάτων

III. Ολοκλήρωση Παραστάσεων

7. *Ολοκλήρωση προτάσεων
8. Ολοκλήρωση λέξεων

IV. Γραφο-φωνολογική ενημερότητα

9. *Διάκριση γραφημάτων
10. Διάκριση φθόγγων
11. *Σύνθεση φθόγγων

V. Νευρο-ψυχολογική ωριμότητα

12. *Οπτικο-κινητικός συντονισμός
13. *Αντίληψη «δεξιού-αριστερού»
14. Πλευρίωση

Πηγή: Δημήτρης Κουτάντος <http://www.eduportal.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=134>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

Η πολυπλοκότητα της αναγνωστικής δεξιοτήτας και η μεγάλη σημασία της ως μέσου επικοινωνίας, απόκτησης της γνώσης και επαγγελματικής επιτυχίας του ατόμου, έχει αναγνωρισθεί από πολύ νωρίς. Τα σχολικά προγράμματα όλων των χωρών αποδίδουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην εκμάθηση της ανάγνωσης. Πολλοί επιστημονικοί κλάδοι – Παιδαγωγική, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Γλωσσολογία, Ψυχογλωσσολογία, Νευροψυχολογία, Ψυχοπαθολογία – ασχολούνται με την μελέτη της ανάπτυξης και της αναγνωστικής ικανότητας. Υπάρχουν τρία στάδια της αναγνωστικής λειτουργίας μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η αναγνωστική ικανότητα:

- α) αναγνώριση των γραπτών συμβόλων και αποκωδικοποίηση του μηνύματος,
- β) κατανόηση του σημασιολογικού περιεχομένου
- γ) αξιολόγηση και κρίση του μηνύματος.

Η μέτρηση της αναγνωστικής ικανότητας αποτελεί μια σπουδαία και αναγκαία διαδικασία στη διδασκαλία της ανάγνωσης. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να γνωρίζει τις δυνατότητες και αδυναμίες των μαθητών του προκειμένου να τους βοηθήσει να πετύχουν το στόχο τους, δηλαδή να κατακτήσουν με επάρκεια όλα τα στάδια της αναγνωστικής διαδικασίας. Η μέτρηση όμως αυτή πρέπει να γίνεται με τη χρήση μιας ποικιλίας μεθόδων αξιολόγησης που να περιλαμβάνει τόσο υποκειμενικές όσο και αντικειμενικές εκτιμήσεις. Η διαφορά έγκειται στο ότι, για τη διαμόρφωση του αποτελέσματος στις υποκειμενικές μεθόδους, αποφασιστικό ρόλο έχει η κρίση του δασκάλου ενώ στις αντι-

κειμενικές μεθόδους υπάρχει ένα σύστημα βαθμολογίας που βασίζεται σε καθοριστικούς παράγοντες. Η μέτρηση της αναγνωστικής ικανότητας ποικίλλει ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών και προχωρεί από τη γενική στην πιο ειδική.

Το πρώτο βήμα είναι να μετρήσουμε το υφιστάμενο επίπεδο αναγνωστικής ικανότητας του μαθητή για να αποφασίσουμε εάν ο μαθητής έχει δυσκολίες στην ανάγνωση ή όχι. Το δεύτερο βήμα είναι να καταδείξουμε τα ιδιαίτερα σημεία των αναγνωστικών δυνατοτήτων και αδυναμιών του μαθητή. Ο Vincent (1987) διαιρεί τα τεστ που μετρούν την αναγνωστική ικανότητα σε αυτά που πραγματοποιούνται με σιωπηρή ανάγνωση και σε εκείνα που διαβάζονται δυνατά. Τα κατατάσσει επίσης ανάλογα και προς την μορφή του γραπτού λόγου που εξετάζουν, δηλαδή με μια λέξη, μια πρόταση ή ένα κείμενο. Υπάρχουν τεστ αναγνώρισης απλών λέξεων, όπως αυτά των Burt, Vernon και Schonell που έχουν και είχαν συχνά χρησιμοποιηθεί για τη μέτρηση της αναγνωστικής ικανότητας. Υπάρχουν επίσης τεστ λέξεων που αναφέρονται στην ταύτιση της λέξης με την κατάλληλη εικόνα ή με το ηχητικό σύμβολο. Τα τεστ του τύπου συμπλήρωσης ελλιπούς πρότασης είναι τα πλέον ευρέως χρησιμοποιούμενα για την μέτρηση της αναγνωστικής ικανότητας. Σε αυτά τα τεστ η πρόταση πρέπει να συμπληρωθεί ως προς την έννοια της με την επιλογή μιας λέξης από ένα αριθμό δεδομένων εναλλακτικών λέξεων. Έτσι ο αναγνώστης προσπαθώντας να επιλέξει τη σωστή λέξη από το σύνολο των εναλλακτικών λέξεων, για να συμπληρώσει νοηματικά την ελλιπή πρόταση ή τη μικρή παράγραφο, πρέπει να είναι σε θέση:

- α) να κατανοεί τη σημασία των περισσοτέρων λέξεων,
- β) να έχει ικανότητα εννοιολογικής διάκρισης βασισμένος στην αναγνωστική εμπειρία του,
- γ) να μπορεί να κάνει αποκωδικοποίηση,
- δ) να έχει μνημονική ικανότητα και
- ε) να γνωρίζει τους συντακτικούς και γραμματικούς κανόνες της γλώσσας του καθώς και λεξιλόγιο.

Τα τεστ του τύπου συμπλήρωσης ελλιπούς πρότασης είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για την ανίχνευση μαθητών που εμφανίζουν δυσκολίες στην ανάγνωση και βρίσκονται κάτω του μέσου όρου της ηλικίας τους ως προς την αναγνωστική ικανότητα. Είναι ακόμα χρήσιμα για ερευνητικά προγράμματα ευρείας κλίμακας μετρήσεων της αναγνωστικής ικανότητας των παιδιών. Βάση των παραπάνω τεστ γίνεται η αξιολόγηση της διαδικασίας της ανάγνωσης, ο εκπαιδευτικός καλείται να επιλέξει το κατάλληλο τεστ ώστε να αξιολογήσει την αναγνωστική διαδικασία. Η σημασία της έγκαιρης αξιολόγησης και παρέμβασης είναι καταλυτικές για την θεραπευτική παρέμβαση αλλά και πορεία του παιδιού.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η αξιολόγηση είναι μια πολύ σημαντική διαδικασία. τόσο για τον παιδαγωγό όσο και για τον επαγγελματία υγείας που θα δουλέψει με το παιδί. Η αξιολόγηση είναι βασική προϋπόθεση για το σχεδιασμό της θεραπευτικής παρέμβασης. Στόχος της

παρούσας εργασίας είναι να αποσαφηνιστεί και να περιγραφεί η έννοια της αξιολόγησης αλλά και να τονιστεί η σημαντικότητα της διαδικασίας. Επιπλέον παρατέθηκαν ενδεικτικά τεστ για την αξιολόγηση της αναγνωστικής διαδικασίας όπως το Αθηνά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δενάκη Αγάπη (2004,) *Παιδαγωγική Αξιολόγηση*
- Δενάκη Α. (2007). *Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες. Δυσκολίες στην ανάγνωση, στην ορθογραφία, στη γραπτή κατανόηση και στα μαθηματικά*
- Κουτάντος, Δ. (2001) *Η αξιολόγηση της λειτουργικής όρασης για παιδιά με μειωμένη όραση: Test και εμπειρίες, Σύγχρονη Εκπαίδευση, 116, 101-109.*
- Κουτάντος, Δ. (2004) *Αξιολόγηση του μαθήματος της ελληνικής γλώσσας σε Τμήμα Ένταξης, Θέματα Ειδικής Αγωγής, 22, 36-50.*
- Παντελιάδου, Σ. (2000). *Μαθησιακές Δυσκολίες και Εκπαιδευτική Πράξη, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.*
- Παντελιάδου, Σ. & Μπότσας, Γ. (2007). *Μαθησιακές δυσκολίες: Βασικές έννοιες και χαρακτηριστικά. Τεύχος Α'. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.*
- Παρασκευόπουλος, Ι. Ν. (1985). *Εξελικτική Ψυχολογία, Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση. Τόμοι 1,2,3,4. Αθήνα: αυτοέκδοση.*
- Παρασκευόπουλος, Ι. Ν. (1992). *Ψυχολογία Ατομικών Διαφορών, Διατομικές, διομαδικές και ενδοατομικές διαφορές και αποκλίσεις. Αθήνα: αυτοέκδοση*
- <http://www.eduportal.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=134>
- Ζεργιώτης, <http://www.eduportal.gr>

